

ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ

Терещенко К. Є.,

студентка 1 курсу

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Актуальність даної теми зумовлена тим, що сьогодні Україна стала на шлях до змін. Наша країна воліє до побудови соціальної демократичної держави. Згідно з цим напрямком, пам'ятники тоталітарного режиму не повинні панувати в нашому культурному середовищі, самим своїм фактом існування, нав'язуючи тип мислення людини тоталітарної, слухняної. Тому велике значення у досягненні нашої цілі має викорення «тоталітарного» типу мислення, пропагування здорових ідей власної історії та можливість пишатися справжніми героями.

Декомунізація в Україні — процес позбавлення від наслідків комуністичної ідеології, що розпочався в часи розпаду СРСР та стихійно активізувався під час ленінопаду в період Революції гідності. Не можна відновити свою історичну пам'ять шляхом забуття іншої сторінки в історії власного народу. Проте суто декомунізація є одним із факторів, необхідних для зміни мислення та більше - зміни ментальності. вона повинна впроваджуватися у гармонійному зв'язку з економічним, культурним, політичним ровитком, інакше буде сприйнята ворожо, як недочасна та непотрібна міра. Власне, перейменування населених пунктів на Україні розпочалося після набуття чинності циркуляру від 7 грудня 1923 року, в якому зазначалося, що перейменуванню підлягали назви явно контрреволюційного чи релігійного характеру, тобто ті, що пов'язувалися з пережитою епохою царизму. Процес перейменування був досить тривалим. Так, прикладом, лише в 1941–1946 рр. на території УРСР було проведено приблизно 5 тисяч перейменувань, під час яких увагу звертали також і на емоційно негативну етимологічну лексику. Наприклад, було перейменовано такі населені пункти, як Злодіївка, Лихове, Голодівка, Бісівка, Скотиняки, Крутибороди, Кріпаки та інші. Деякі пропозиції про перейменування виглядали навіть комічно. Так, Тернопільський облвиконком хотів перейменувати населений пункт Вишнівець, пояснюючи це тим, що його назва пов'язана із зрадником і катом Вишнівцевським. Хоча, насправді, він сам дістав це прізвисько від назви населеного пункту.

Перейменування сіл можна простежити на прикладі сіл Тернопільської області. Так, село Катербург – Катеринівка, Чорторія – Мироло-

бівка, Елеонорівка – Оленівка, Свинюхи – Очеретне, Цапівка – Поділля, Великі Фільварки – Плоске. У радянський період населені пункти досить часто називали іменами громадських чи державних діячів. Щоб впорядкувати цю практику, 11 вересня 1957 року Президія ВР СРСР видала указ, яким заборонялося присвоєння імен діячів за їхнього життя, дозволялося лише посмертно. У 1957-1958 рр. було перейменовано населені пункти, пов'язані з іменами К. Ворошилова, Г. Петровського. Перейменовано було також поселення Хрущова, Мануїльського, Жукова. На початку 1960-х було перейменовано все, що пов'язано зі Сталіним.

Процес декомунізації узаконений ухваленим 9 квітня 2015 року Верховною Радою України пакетом законів. 15 травня 2015 року закон підписав Президент України Петро Порошенко, які набули чинності з 21 травня. Була заборонена діяльність Комуністичної партії України. Процес декомунізації в суспільному житті України розпочався з декомунізації освіти та виховання. Були виведені дисципліни, присвячені вивченню основ комуністичної ідеології, історії Комуністичної партії тощо. На підприємствах та у військових частинах були ліквідовані так звані «Ленінські кімнати», прибрані бюсти Леніна та інших комуністичних партійних діячів.

У 2009 році за наказом Президента України Віктора Ющенка в Україні розпочато всезагальний демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації та здійснення голодоморів і політичних репресій в країні у радянські часи. Поступово відверті шовіністичні дії близького оточення В. Януковича спричинили наростання в суспільстві гострого обурення, яке наприкінці 2013 року досягнуло піку та переросло в масовий стихійний антикомуністичний рух за очищення України від символів тоталітарного минулого ленінопад.

Під час Революції гідності 8 грудня 2013 року в Києві був повалений пам'ятник Володимиру Леніну. Це викликало ланцюгову реакцію — почався «Ленінопад», в ході якого масово знищувалися пам'ятники радянським державним діячам та радянська символіка. За перший рік пам'ятники Леніну були демонтовані в усіх підконтрольних Україні обласних центрах, окрім Запоріжжя. Станом на грудень 2014 року з початку року в Україні повалили 504 пам'ятники Леніну.

Обґрунтування декомунізації Голова Українського інституту національної пам'яті, історик Володимир В'ятрович вважає, що відсутність політики декомунізації в Україні після проголошення незалежності була однією з причин, які призвели до неорадянського реваншу режиму Януковича. Носії радянських цінностей (а не росіяни чи росій-

ськомовні, як про це говорить російська пропаганда) нині є головним кадровим резервом терористичних загонів у так званих ДНР та ЛНР. Тому питання декомунізації для України сьогодні стосується вже не лише гуманітарної політики, але й політики безпеки.

Російський правозахисник і дисидент, журналіст і громадський діяч Олександр Подрабінек в своїй статті «Віват, Україна!» висловився на підтримку законів про декомунізацію:

«.. правозащитники опасаются, что запрет коммунистической и нацистской пропаганды может ограничить свободу слова. Справедливые опасения. Более того, можно твердо сказать, что это и есть ограничение свободы слова. В стабильном демократическом государстве это недопустимо. Проблема, однако, в том, что Украина не есть стабильное демократическое государство. Чтобы стать таковым, ей надо пройти трудный путь, сопряженный с опасностью реставрации тоталитаризма. Она находится сейчас и будет находиться еще некоторое время в чрезвычайной ситуации, которая сродни военному положению. Ей надо минимизировать риски реставрации, чтобы не получилось так же, как в России»

Закони, розроблені в Українському інституті національної пам'яті, підтримані урядом і схвалені парламентом, охрестили «Законами Чистого четверга». Їх дія означає, що Україна на рівні фундаментальних цінностей стає нарешті справді незалежною державою, яка безповоротно пориває з радянським минулим.

Кожен із чотирьох законів виконує свою функцію: один проголошує визнання і вшанування борців за незалежність України, другий відкриває для людей архіви комуністичних спецслужб, третій відновлює історичну справедливість в питаннях Другої світової війни.

Проте, з іншого боку маємо певні недоліки:

По-перше, існує конфлікт між старшим і молодшим поколінням, що сварить людей, робить їх ворогами (так як літні люди пам'ятають не лише негативні сторони Радянського Союзу (колективізацію, репресії, боротьба з інакомислячими), а і позитивні сторони - безкоштовну освіту, медицину, низькі ціни на товари першої необхідності, кожен міг отримати спеціальність за здібностями, була стабільність, причому реальна, а не вигадана, була найнижчий рівень наркоманії та безробіття, зате найвищий відсоток людей, які читають у світі, перше місце Радянського Союзу в освоєнні космосу.

По-друге, не усі регіони виступають за зміну назв, як міст так і вулиць, закріплюється, конфлікт між Сходом і Заходом України, що спричиняє появу етнічного конфлікту, який призводить до роз'єднання, а

не до єдності, яка потрібна сам зараз. Потрібно шукати точки дотику, а не ділити Україну на дві частини. "Майже 60% жителів півдня і більше 60% сходу України проти цього. Це величезна маса людей. До того ж, в структурі країни південь і схід займають значно більшу питому вагу, ніж центр і захід", - коментує директор «Рейтингу» Олексій Антипович (група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine) створена в 2008 році як недержавна, незалежна дослідницька організація, яка спеціалізується на проведенні всіх видів соціологічних досліджень з дотриманням міжнародних стандартів, затверджених кодексами ESOMAR та WAPOR.)¹.

По-третє, можна простежити негативний вплив на міжнародні відносини України та інших держав. Наприклад, президент Польщі Броніслав Коморовський заявив, що закон про визнання УПА ускладнює польсько-український історичний діалог.

Останнє, проте не менш важливе є моральна сторона - "добро повинно бути без насилля». Виховуючи своїх дітей так, що можна все забути, змінити, знести вщент, що було протягом 70 років, ми самі можемо постраждати від цього. А який відсоток того, що через 70 років не забудуть нашу історію, не снесуть пам'ятники нашим героям, не змінять назву вулиці чи нашого рідного міста?

Варто сказати, що декомунізація — система заходів, теоретична і практична діяльність, спрямовані на звільнення від впливу та наслідків комуністичної ідеології в усіх сферах життя країни та суспільства після падіння правлячих комуністичних режимів.

Ідея декомунізації повинна сама прийти до молодого свідомого покоління, яке зрозуміє, що пам'ятник поставлений не тій людині у центрі міста². Коли люди 21 століття визначать своїх героїв, попередні пам'ятники та назви втрачать свою актуальність та заміняться новими. Важливо донести чому комуністичний режим не варто запроваджувати та відновлювати, а не бігати з новими табличками з назвами вулиць, уявляючи себе носієм нових, чистих ідей для молоді. За допомогою фільмів, книг, живопису, музики, всього, що діє на людину найсильніше, ми можемо пояснити чому не варто повертатися до комунізму, до чого може привести ось такий режим. "За логікою, перейменування мали б супроводжуватися широкою роз'яснювальною кампанією у ЗМІ. Цього не видно. Чути лише посилення на закон" – пише Едуард

¹ Декомунізацію підтримують 48% українців. Київ [Режим електронного ресурсу]: -http://dt.ua/UKRAINE/dekomunizaciyu-pidtrimuyutukrayinciv-proti-36-224805_.html

² Справа про декомунізацію Михайло Гаухман (с.101)

Зуба. Варто заохочувати ЗМІ розповісти про людей, на честь яких названа вулиця чи місто тоді, можливо політика декомунізації була б більш зрозумілою та доцільною для простого населення.

Науковий керівник: Серeda O. B., асистент Кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн, кандидат юридичних наук